

הַלְבוּת סִפָּה סִימָן תַּרְלָמָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

כגון שְׁטִיפָה קְעֻרוֹת⁹ וכו', בְּפֶסֶח אֶפְלוּ בְּקָלִי¹⁰.

9) ולענין נטילת ידיים לסעודה בתוך הסוכה, כתב הערוך השלחן (ס"ד) שטוב שיטול מחוץ לסוכה, וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' תכא אות יח, ח"ד סי' קנג אות יז) שאין ליטול בסוכה, כשם שאין נוטלים בסלון הבית. מאידך, הגר"ח קניבסקי כתב (סוכה כהלכתה הוספות ומלואים לעמ' 102) שבמדומה שהחז"א נטל את ידיו בסוכה, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רלח) שמותר, אלא אם כן מניחים בסוכה מיכל גדול עבור נטילת ידיים, שבוה יש לראות אם אינו גורם לביובל הסוכה. ולענין דין קידוש במקום סעודה כשיצא מהסוכה כדי ליטול את ידיו בין הקידוש לסעודה, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרמג ס"ק ט).

ולענין נטילת ידיים שחרית בסוכה, כתב הערוך השלחן (שם) שמותר מפני שמוכרח ליטול מיד כשמתעורר בסמוך למטתו, אך מיד לאחר מכן יוצא את מי הנטילה מהסוכה. ודעת הגר"נ קרליץ (שם) שאם יכול ליטול מחוץ לסוכה בלא ללכת ארבע אמות ממטתו, לא יטול בסוכה, מפני ששררה רוח טומאה על המים והם נחשבים מאוסיים בעיני בני אדם, אך אם יצטרך ללכת יותר מארבע אמות, יטול ידיו בסוכה, כיון שלא נזכר בפוסקים שדבר זה הוא בזיון, המים שנטלו בהם נקיים הם.

10) ואף שלהשתין בתפילין כתב השר"ע לעיל (סי' מג ס"א) שמותר [וראה דעת תורה כאן], כתב בשו"ת לחם שלמה (או"ח סי' קיב) שכיון שחלל הסוכה והאוויר שלה הוא חפץ מצוה, נחשב המשתין באוירה כמשתין עליה, מה שאין כן תפילין שאינו משתין עליהן אלא הן רק מונחות עליו [וראה לבושי מרדכי על נדרים בסוף הספר סי' א].

ואדם שמחובר לו קטטר לקבלת מי רגלים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמותר לו להכנס לסוכה, ויכסה אותו כמה שאפשר [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' עח ס"ק ג)].

ומי שנצרך כמה פעמים בלילה להטיל מים וטירחה גדולה ללכת כל פעם לביתו, דעת הגר"ש אלישיב (חשוקי חמד סוכה עמ' רח) שיטיל מים מתחת לדופן עקומה שבצד הסוכה [ראה מה שכתבנו לעיל (סי' קי)].

[ביה"ל ד"ה ואל]

וְהַשְׂמִישׁ הַמָּסָה לֹא מְקַיֵּם הַשְׂמִישׁ בְּדוּוֹ¹¹.

11) ואם נכנס אור הלבנה לסוכה, הביאו הכף החיים (סי' קכב) והפתחי תשובה (כאן) את דברי הפוסקים המובאים במשנ"ב לעיל (סי' רמ ס"ק לט). וראה עוד שם (סי' קכט) לענין הדין כשפוסקים תלויים בסוכתו [והביאו הגר"ח קניבסקי סוכה כהלכתה עמ' 180]. והאם דין זה הוא חיוב בסוכה כאכילה ושינה, ראה שמת אדם (כלל קמו ס"ק א).

[משנ"ב ס"ק יא]

שְׁהוּא שְׁעוֹר הַלִּפְף מֵאָה אֶמָּה¹².

12) ושם (סי' ד) כתב שהוא בערך 54 שניות.

ולענין גדר שינת עראי בשאר ענינים ראה מה שכתבנו לעיל (סי' מז ס"ק כג).

[משנ"ב ס"ק יב]

דָּאָף בְּבִיתוֹ מְצוּי שְׂאוּכָל עֲרָאִי חוּץ לְבֵיתוֹ¹³.

13) ומי שנמצא סמוך לסוכתו ורוצה לשתות מים, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ט ס"ח) שנראה לכאורה שעליו

להיכנס לתוכה כדי לשתות, כיון שדרכם של בני אדם הוא שכשנמצאים סמוך לביתם אינם שותים מחוץ לו אלא נכנסים לתוכו, ויש לקיים 'תשבו כעין תדורו'.

[משנ"ב ס"ק יג]

יֵין בְּקָבִיעוֹת תִּקָּב בְּפֶסֶח¹⁴.

14) ומיץ ענבים האם חייב בסוכה לדעות אלו, דעת הגר"ש אלישיב (תורת המועדים ס"ק יח) שאין דינו כיון, ופטור מסוכה, מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי והגר"ש דבליצקי (שם) שדינו כיון וחייב בסוכה כששותה אותו באופן של קביעות.

ולגבי שתיית יין בהבדלה, כתב להלן (סי' ל) שחייב להבדיל בסוכה [מחמת שתיית היין] ולא הביא חולק על זה, וביאר הטעם שם, כיון שכל השנה מבדיל בביתו ואם כן מדין 'כעין תדורו' יש לעשותו בסוכה. אכן לגבי קידוש, משמע בביה"ל להלן (סי' ד"ה ולא) שאין חייבים לעשותו בסוכה.

ולגבי שתיית כוס היין בברית מילה שנערכת מחוץ לסוכה, דעת הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות לט, הליכות שלמה סוכות פי"ט ס"ט) שמותר לשתותה מחוץ לסוכה, הוסיף, שמ"מ מי שרוצה להחמיר שלא לשתות אלא מעט, רשאי לעשות כן, שאף על פי שבקידוש והבדלה יש לשתות רוב כוס, מ"מ בכוס של ברית מילה שלא נזכרה בגמרא, אין צריך. ומלבד זאת יכול הוא לתת את השאר לקטן שישתה.

ולענין עשיית הברית מילה בסוכה, דעתו (שם ארחות הלכה הע' 69) שטוב לעשות כן, ואף עדיף מלעשותה בבית כנסת, מפני שבכך מקיים מצות סוכה. וכן דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"ג סי' קנז) שאם אין חשש שיתכן התינוק על ידי נפילת לכלוך מהסכך וכדו', או מחמת מזג אויר קר, אפשר לכתחילה לעשותה בסוכה, ואדרבה, מבואר בספר מועד לכל חי (לגר"ח פאלאג'י, סי' כ אות לז) שיש מעלה לעשותה בסוכה.

[שעה"צ ס"ק כט]

צְרִיף לְשִׁתּוֹת גַּם כֵּן בְּפֶסֶח דְּנִקְלָל הוּא בְּפִסְחוֹ¹⁵.

15) אכן, לענין שתיה ששותים לאחר גמר האכילה, מבואר להלן (סי' לג) שאין צריך לשתותה בסוכה, אלא אם כן חשובה היא מצד עצמה, ולא החמיר כאן אלא על שתיה שבאה מחמת האכילה, שנחשבת כקבע מחמת האכילה.

ולאכול פירות וכדו', שצריך לברך עליהם באמצע סעודה כיון שאינם באים מחמת סעודה, הסתפק הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קסט) אם מותר לאוכלם בתוך סעודה מחוץ לסוכה.

[ביה"ל ד"ה כביצה]

כְּבִיצָה מִפֶּתַח¹⁶. אָבֵל יִזְמַר מְעַט תְּשִׁיב קֶבֶע¹⁷.

16) ושיעורה במדידת זמנינו, כתב בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כא ו-כו) שהוא כשיעור ביצה בינתנית של זמנינו, והוא בערך 45-50 גרם, ואין לאכול יותר משיעור זה מחוץ לסוכה, אכן לענין ברכת לישב בסוכה על אכילת פת, צריך לאכול יותר מכשיעור שתי ביצים של זמנינו, והוא בערך 90-100 גרם. והגרא"ח נאה כתב (שיעורי תורה סי' ג סי' וסי' יט) שלענין אכילה מחוץ לסוכה יש לשער בביצה ללא קליפה, והיינו 53.8 סמ"ק. ולענין מידות השיעורים בזמנינו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפו ס"ק א).

17) ולאכול מחוץ לסוכה פת יותר מכביצה במשך זמן ארוך יותר מכדי אכילת פרס, כתב הבכורי יעקב (סי' יג) שמותר, מפני שאין אכילה זו נחשבת כאכילה אחת קבועה, וכן כתב בספר שיעורי

מילואים הלכות סֵפֶה סִימָן תרל"ח המשך מעמוד קודם

אחרת. ובעיקר הדי"ט (סי' ב אות סח) הוכיח מהשרע לקמן (סי' תרטו סי"א) שמותר להסיר את הסכך בלא להשתמש בו, שהרי מבואר שם שביום השביעי פוחתין את הסכך, ואילו היה אסור להסיר סכך משום מוקצה, לא היו מתירים לעשות זאת עבור יום טוב אחרון, ובפרט שאפשר להכניס לסוכה כלים מאוסים כדי לפוסלה ואין צריך להסיר חלק מהסכך. אך כתב שיש לדחות ראייה זו, ולומר שחכמים הקלו לסתור את הסוכה כדי לעשות היכר גדול שישבתו בה אינה בכלל 'בל תוסיף', וכן הסיק שאסור, והביא ראייה לזה מספר פחד יצחק.

ולמעשה, דעת הגרש"ז אייערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סי' נד, ספר הסוכה פסקים והערות אות י) שמותר להסיר בין את הסכך ובין את הנוי, כפי שמוכח ממה שמותר לסתור את הסוכה ונויה ביום השביעי מן המנחה ולמעלה, ודברי הרמ"א בסעיף זה שאסור לטלטל את הנוי נאמרו רק על שבת יום טוב, מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רלג) שאסור להסיר את הנוי. ודעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ד אות כו) שלכתחילה יש להתנות על נויי סוכה שיוכל להסירם מפני הגשמים, ואם לא התנה, יורידם על דעת להחזירם, ואף בערב היום השמיני יורידם על דעת להחזירם בשנה הבאה.

[ביה"ל ד"ה וזיוס טוב]

צִיָּשָׁה וְלֹא יִטְלַטְל בְּיָדָם⁽²⁰⁾ וכו', מידי דהוי אַגְנָף שֶׁל קְצִי⁽²¹⁾.

(20) מבואר שאף דבר שהותר בטלטול ביום טוב משום צורך אוכל נפש, אין לטלטלו כדרכו כשאפשר לעשות זאת על ידי ניעור, וראה מה שכתבנו במשני'ב לעיל (סי' תקי ס"ז ז).

(21) משמע מדבריו, שאף כשיכול לגרור את הגרף של רעי על ידי סכין, אין צריך לעשות כן, וכן משמע במשני'ב לעיל (סי' שח ס"ק קטו), וראה מה שכתבנו שם. ולענין הגדרת גרף של רעי, ראה מה שכתבנו שם (סי' קל).

[וראה תהלה לרד" (סי' שי ס"ג א)], ואילו כאן כתב שאם בדל חלק מבין השמשות, נעשה הנוי מוקצה. וביאר בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' מג אות ב), שהואיל ונוי סוכה הם מוקצה מחמת מצוה, והמצוה תלויה בכניסת היום, יש להחמיר בבין השמשות ולחוש בכל רגע שמא בו נכנס היום ונעשים מוקצה, מה שאין כן בשאר מוקצה, שאינו תלוי בכניסת היום אלא נאטר מחמת דעת האדם המוקצה, אינו נדון במוקצה אלא אם כן הוקצה במשך כל בין השמשות. עוד תירץ, שמוקצה מחמת מצוה כנוי סוכה, אף שהוא דין דרבנן, מי"מ יסודו בדין מוקצה מחמת מצוה דאוריתא, על כן יש להחמיר בו אפילו אם הוקצה לרגע אחד, מספק שמא נעשה באותו הרגע מוקצה, מה שאין כן בשאר מוקצה, שאינו אסור אלא מדרבנן [וראה פמ"ג בפתיחה להלכות יום טוב שם], וראה שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י, עמ' עח).

[ביה"ל ד"ה כל]

מִקְל מְקוֹם כְּחַל־הַמוֹעֵד שֶׁמִּתְּרָה לְטַלְטְלוֹ⁽¹⁹⁾.

(19) משמע שמותר להסיר נוי סוכה בחול המועד כל שאין משתמשים בו, אך לעיל (סי' תרל"ד ס"ג ד"ה אותה) כתב בשם הבי"ח, שהטעם שנוי סוכה הנמצא בצד הסוכה ממעט את חללה ופוסלה כשגורם שלא יהיה בחללה שבעה טפחים, הוא מפני שאסור ליטול את הנוי ממקומו כל שבעה משום שהוקצה למצוותו.

המנחת פתים (כאן) כתב, שאף שמותר לטלטל את הנוי [כדעת הבכורי יעקב (סי' יא) שלא כדעת הא"ר (סי' ו), וראה משני'ב (סי' יד)], מי"מ לענין הוצאתו מהסוכה משמע ברמ"א בהמשך הסעיף שכתב שבלא תנאי אסור להסיר נוי סוכה מפני הגשמים, שאסור להוציאו.

ולענין טילטול והסרת הסכך עצמו, כתב המקור חיים (לבעל החוות יאיר, כאן) כאן שאסור משום שהוקצה למצוות, ולפיכך כשידרו גשמים והסכך רטוב אסור לנעור. וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (רביעא ח"ג סי' כח) שאסור להסיר סכך אף כדי ליתנו על גבי סוכה

הלכות סֵפֶה סִימָן תרל"ח המשך מעמוד 206

(ש"ש פנ"ב הע' נד, שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' ח) שאסור, וכפי שמבואר בשו"ת דובב מירשים (ח"א סי' מח) לענין אכילת פת הבאה בכיסנין כדי שביעה במשך יותר מכדי אכילת פרס, שאין נכון לעשות כן מפני שנחשבת כאכילת קבע [וראה משני'ב לעיל (סי' רי ס"ק א)].

מאידך, החכמת שלמה (סי"ז) כתב שלא נאמר כלל שיעור כדי אכילת פרס לענין אכילה בסוכה, ואסור לאכול מחוץ לסוכה אף אם שוהה באכילתו יותר משיעור זה. וכן צידד בספר מקראי קודש (סוכות ח"א סי' לא עמ' קלו) מפני שאף במשך השנה אין אוכלים אכילה כזו אלא בבית, ואם כן אף בסוכה יש להקפיד על זה מדין 'תשבנו כעין תדורו'. וכן לענין ברכת לישב בסוכה באופן זה שאוכל את הכביצה ביותר מכדי אכילת פרס, כתב החכמת שלמה (שם) שאפשר לברך. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רמח) מפני שיש לצרף את הדעות הסוברות שמברכים על ישיבת הסוכה עצמה אף אם אין אוכלים בתוכה.

תורה (סי' ג ס"ק יט). והוסיף האלף למטה (סי' תרכה ס"ק פז) שאם לא היה ברעתו לאכול בכדי אכילת פרס אלא נמלך לאחר שאכל מקצת לאכול עוד עד כשיעור יותר מכביצה, אין אכילה זו נחשבת אכילת קבע אף שלמעשה אכל בתוך כדי אכילת פרס, ואינה חייבת בסוכה, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סימן רה, על סי' זה). מאידך, בשו"ת ראשית בכורים (הובא בשיעורי תורה שם) כתב שאסור לאכול כל כזית מתוך הכביצה בתוך כדי אכילת פרס, וכן דעת הגרש"ז אייערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כו) שלשטות ששיעור כדי אכילת פרס הוא חמש דקות אין לאכול כביצה מחוץ לסוכה בתוך עשר דקות [לסוברים שכזית הוא חצי כביצה], ולמי שחושש לחומרת החתם סופר ששיעור כדי אכילת פרס הוא תשע דקות, הרוצה לאכול מחוץ לסוכה ישהה באכילת כביצה יותר משמונה עשרה דקות. וראה מה שכתבנו במשני'ב להלן ס"ק כב.

וכן לאכול כדי שביעה כששוהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס [ואף אינו אוכל כל כזית בכדי אכילת פרס], דעת הגרש"ז אייערבך

הַלְבוּת סִימָן תַּרְלָט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יד]
אָפְלוּ מִיָּסִים¹⁸].

ורדים (הובא בשערי תשובה ס"ק ה) שהוא מפני שעל ידי הישיבה נחשב הדבר כמעשה דירה, שהרי כמו כן נכנס לביתו על מנת לשבת שם, מה שאין כן אכילת פירות, שהיא עצמה אינה מעשה דירה, ומאידך אין דעתו כשכונס אליה על ישיבת הסוכה, ועל כן כחשוב בשעת הכניסה גם על הישיבה בה, אזי יכול לברך.

וסדר הברכות כשמברך על פת הבאה בכיסוני בסוכה, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רג) שיש להקדים ברכת במי"מ, כיון שברכת לישב באה מחמת האכילה, וכן דעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רכז) [והוסיף, שאינו הפסק אף לדעת הגרי"א שמברכין על הכניסה לסוכה, מפני שלמעשה הוא מענין האכילה שהרי אסור לאכול מחוץ לסוכה], וכן כתב בלוח א"י שנהגים, וכתב על זה בשו"ת שלמת חיים (סי' שעו) שאינו הפסק. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כ, ששי"כ פמ"ח הע' מה, שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות לח) שראוי להקדים ברכת לישב בסוכה לברכת בורא מיני מזונות, מפני שעיקר הברכה היא על הישיבה והקביעות [האכילה היא חלק ממנה], שהרי על האכילה עצמה יש שיטות [שחשש להם המשנ"ב] שאין מברכים עליהם, ואם כן אין לברכה לאחר ברכת המאכל משום הפסק. [אכן דן (ספר הסוכה ומנחת שלמה שם) שיתכן שאין זה הפסק כיון שהאכילה מחייבת קצת בברכה, ולפי צד זה יצטרכו להקדים את הברכה התויריה לשאינה תויריה].

[משנ"ב ס"ק יח]

אֵין לוֹ לְפִטְרָא עֲצָמוֹ מִן הַשְּׁנָה²³].

23) ואף חתן בשנה הראשונה לנישואיו [כשאינו מצטער כמבואר במשנ"ב], כתב הגרי"ח קניבסקי (ארבעת המינים כהלכתם תשובה קז) שצריך לישון בסוכה [וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט ארחות הלכה הע' 140)], ורק לגבי שבעת ימי המשתה מבואר בשו"ע לקמן (סי' תרמ ט"ו) שפטור. מאידך, בשו"ת דברי יציב (א"ח ח"ב סי' רעד) כתב שפטור, כיון שמבואר בט"ז (סי' ט) [וכן בשו"ע הרב סי' ט] שהטעם שנהגים העולם לישון מחוץ לסוכה הוא מפני שהם עוסקים במצוה לשמח את נשותיהם בשינה יחד עמהם [ובשאר דברים], והעוסק במצוה פטור מן המצוה, והעיר הנשמת אדם (כלל קמו ס"ק א) שלהלכה מצות 'ישמח' אינה נהגת אלא בשנה הראשונה ואי אפשר לפטור מטעם זה את העולם שישנים אף לאחר שנה זו מחוץ לסוכה, וכתב הדברי יציב, שיוצא מדברי הנשמת אדם שבשנה הראשונה אף הוא יודה שפטור, ובפרט שלדעת הרמ"א יש לימוד זכות על כל העולם, וכן דעת הגרי"ח פ' שייברג (ישמח לב ח"א עמ' רסא) שאם אשתו מצטערת מכך שאינו ישן עמה בשנה ראשונה פטור מלישון בסוכה.

ולענין האיסור לישון יחידי בלילה, אף שהביא המשנ"ב לעיל (סי' רלט ס"ק ט) מחז"ל שהישן בחדר יחידי אוחזותו לילית [וראה מה שכתבנו שם האם מועיל אור חדר], מ"מ לענין שינה בסוכה הורה הגרי"א (מעשה רב אות רכא) שמתור משום שישמור מצוה לא ידע דבר רע, והביאו הבכוריי יעקב (ס"ק יח). אכן, במקום שקביע הזיקא, כתב הכף החיים (ס"ק יג) שאין לסמוך על הנס.

[ביה"ל ד"ה ויין]

אוּלָּה וְשׁוֹתָה פֶּסֶקָה²⁴].

24) ולדעות שפטור מסוכה בשתיית יין, כתב בשעה"צ לעיל (ס"ק כט) שיש לבאר את דברי הגמ' שיש לשנות בסוכה, לגבי שתיית משקים בשעת האכילה [ולא לגבי שתיית יין בלא אכילה].

18) ובביאור הטעם שיש מעלה לשתות מים בסוכה, אף על פי שאין דרך דירה בכך, כתב בשו"ת שואל ומשיב (רביעאה ח"ג סי' יא) שהוא משום שבכך גדר את עצמו שלא יבא לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה. מאידך, דעת הגרי"ז מבריסק (קונטרס הביאורים סוכה סי' יז) שמקיים מצוה של ישיבה בסוכה בשתייה בסוכה, וכן משמע בשנות אליהו (ברכות פ"א מ"ג, הובא בביה"ל לעיל סי' רלב סי' ד"ה ואם) שכתב שכל שראו פ"א מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים לעשותו, כגון שתיית מים בסוכה, אם עשה כן נותנים לו שכר על שעשה מצוה מן המובחר [ואינו נקרא הדייט מחמת שפטור מן הדבר ועושהו]. וכן מבואר בדברי הגרש"ז אויערבך המובאים לעיל (ס"ק יב) ששייך בשתיית מים ענין של 'בעין תודרו'. וכן דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רמא) שיתכן שמקיים בכך מצות סוכה, אף על פי שהשתייה עצמה אינה מעשה דירה, מפני שהיא מצטרפת ונתפלת לשאר עניני הדירור הנעשים בסוכה, ונחשבת אף היא כחלק ממעשי הדירה, אלא שלמעשה הסתפק שמה המעלה בשתייה בסוכה היא רק משום חיוב מצוה.

ומי שאינו יכול להיכנס לסוכה, וצמא לשתות, כתב בשו"ת עולת שמואל (סי' צח, הובאו חלק מדבריו בביה"ל להלן ס"ז ד"ה וכל) שאם מצטער בכך ומי"מ מחמיר על עצמו ואינו שותה, נקרא הדייט, ואף שכתב המג"א (ס"ק טז) שמובא בירושלמי שרב הונא החמיר על עצמו שלא לשתות מחוץ לסוכה אף שהיה צמא [ובפמ"ג שם כתב שתלמיד חכם ראו להחמיר], זהו רק באופן שלא הצטער בכך, מה שאין כן כשמצטער שמתבטל על ידי כך מעונן יום טוב או חול המועד, נקרא הדייט, כיון שחושב להזריח בהימנעותו מהשתייה, ונמצא מפסיד מצות שמחת יום טוב. [וראה לקמן (סי' תרמ ס"ק כב) לגבי מי שמצטער ללכת לסוכת חבירו, שבמצטער כזה יכול האדם לחייב את עצמו ולעשות את המצוה בשמחה ולברך]. מאידך, בבכורי יעקב (סי' תרמ ס"ק כה) מבואר שאף אם מצטער מחמת רעב או צמא, יש מעלה להימנע מאכילה ושתייה, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' תרמ ס"ק ח, וראה שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות לח), וכעין זה מובא בתוספת מעשה רב (אות סב) שכשהיה הגרי"א בבית האסורים בסוכות, נמנע מלהירדם שם, למרות שעברו כמה ימים שלא ישן, הצטער מאד. [וראה להלן (ס"ק טו) שבאכילת בשר שלא בקביעות אין להחמיר כלל, ואף לא נאמר על זה ש'נכון' להחמיר, וי"ל שמי"מ הוא בכלל 'המחמיר תבא עליו ברכה' כמבואר כאן לענין מים].

[משנ"ב ס"ק טו]

שְׁקוּבָעַ סְעוּדְתָא בְּנֵהָ¹⁹ וכי', חוץ לַפֶּסֶחָ²⁰].

19) ושיעור קביעות סעודה, כתב בביה"ל (ד"ה אם), שאינו כקביעות שיעור סעודה על פת הבאה בכיסוני המבואר לעיל (סי' קסח ס"ק כד) וכשיעור קביעות סעודה לענין עירובי חצרות המבואר לעיל (סי' ססח ג').

20) וכן שאר מיני מאכל, כתב לעיל (ס"ק יג) שדינים כמינים אלו, וכגון ביצים, כמבואר בשערי תשובה (ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק טז]

לְקַבֵּל פְּנֵי רְבִיבָא²¹ וכי', וְעַל הַיְשִׁיבָה שְׁאֵתֵר נֵהָ²²].

21) משמע ששייך דין הקבלת פני רבו בזמן הזה אף שאין בית המקדש קיים, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרמ ס"ק לה).

22) וענין הישיבה הגורם ברכה יותר מאשר האכילה לבדה, כתב הגינת

הלכות ספה סימן תרל"ט

קד באר הגולה

ח משנה ספה כ"ז
ט הרא"ש שם בשם
התוספתא פרק ד
דבכות

[*] רומי שיהמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לספה (יד) אפלו מים, הרי זה משקה. ס' תתקכ"ח
העשוי מתמשת מינים, (טו) *אם קובע עליו חשיב קבוע (טז) וצריך ספה: הגה רמה שנוהגין להקל
עכשו בשנה שאין ישנים בספה רק המדקדקין במצות, יש אומרים (יז) משום צנה, דיש צער לישן במקומות
הקרים (מדריכ' פ' הישן); ולי נראה, משום דמצות ספה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה, ובמקום
שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו ספה (י) מחדת (יח) פטור. וטוב להמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא

שערי תשובה

[*] ומי שיהמיר כו'. ועין בבב"י שכתב בשם צדה לדרך שהיא חמרא יתרה
וכ"כ מהר"ל, ועין לקמן סימן תרמ"ב, וכתב רבנו יצחק דפחות מברציה אין מי
שחמיר, ובא"ר הקשה ע"ז, והבב"י כתב לישב קצה, ע"ש. ועין בא"ר שהביא
שבה"ל ומנא בשם הר"י אביקורד דאכילת צראי לקבץ סעודה על הי"ן אין ראה
הקשה ע"ז דא"כ מאי פרוך מעשה להטיר דלקא ביר"ש הוי וכו', ועין בבב"י קנה,
ועין לעיל סימן כסח מ"ש שם בשם גיר"ל לענין ברכה דאין חלוק בין שבת וזול, וא"כ
נראה דהיה פאן, וכן משמע בבב"י שם, ע"מ"ש שפוסקים לענין אכילת אהרן הראשון
לקמן סיפ"ג דמשמע דוקא משום דאכילת גולה ראשונה חובה חזק אפלו בכנות הא
בלא"ה לא חזק ואפלו לא נדרו גשמים, עין בט"ו לקמן סי"א וכן דעת המג"א

באור הלכה

קבצי אינשי סעודתא על הי"ן, ואפלו אי קבצי בעלה דעתו אצל כל אדם, והוא
הדין לענין ספה. והנראה דמביאין החולקין מהא דאמר שם ב"ר מ"ב עמוד ב'
לא שנו אלא בשבתות וימים טובים שדרך לקבץ סעודה על הי"ן אין ראה
כלל, דהתם הפנה בסוף הסעודה ולכך פטר את שלאחר המזון, וכפרש"י שם,
שם, אבל לא י"ן בלבד בלא אכילה, דאין שתייה בלי אכילה, כמו שכתב
בהגהות אשר"י. וכן מה שביבאין מהא דאמר שם ב"ר מג דכפת וי"ן מהני
הסבטן לקבצו יחד שתייה אחד מוציא את חברו, בס"פ אין ראה פ"ק, דיש
לומר דכפת וי"ן דחשיב מהני הסבטן לחכמן חזר ועל"י"ה אחד מברך
קלם, אבל לא שנאמר דחשיב קביעות גמורה לחיוב בספה, דאי הכי נימא
דכני חבנר שנקבעו יחד לשות' וי"ן יהיו ראשין לברך על"י"ה נה דכפת
המזון. ועשה נכאר דעת החולקין, והנראה ראיתם מהא דלעיל. והנה אף שיש
לדחות ראיתם וכפ"ל, מכל מקום נראה לי שעד גודל לשיטתן מהא דאימא
בגמרא דף כח עמוד ב': תנו רבנן, תשבו קצין תדורו וכו', אוכל ושותה בספה⁽²⁾,
וכן פרש"י בר"ש פ"ק הישן דערך ישיבת הספה אכילה ושתיה ושנה,
ובסוג' משמע דמה דאמר רבן ממלא' לענין דלי של מים יצולם לספה'
דהוא חמרא בעלמא, ועל"כ דרך שם מיר' לענין י"ן דחשיב, וכן מוכח מדעת
הרמב"ם שלא העתיק אלא דמתר' לשותות מים חוץ לספה ולא הוי' י"ן כלל,
ועל"כ דרך דלענין י"ן חזק בספה, אלא דצריך לומר דכמו לענין פת לא חזבו
אלא באכילת קבצי ולא בארצ' פן כזו' פי האי גונא, וזהו דאימא במשנה
ואוכלין ושותין צראי חוץ לספה, מפלג דתשית קבצי סעודתו, והניו כזו, דמי
לא חשיבו כלל ונלא כבינא לה לשיטה זו כמה דזכר הר"ן דצראי לא קאי
רק באכילה, דהוא דתק ג' וכו'. ומצאנו בקצרות חזק יתברך לתנא גדול
כדברי, והוא הריטב"א בחזו"שיו, דכתב בהקד' דתשית י"ן קביעות חשיב קבצי,
עין שם. ומהא דבכות דף לו בס"פ אין ראה כלל, דלענין ספה דבענין
משבו' קצין תדורו שאני בין לקל'א בין לחמרא, הינו דאכילת צראי דהוא
כביצה, אפלו לשיטת הסוברים בעלמא דכביצה חזק מן החוזה בברכת המזון,
הכא פטור מספה, דגם בביתו מצוי שאוכל אכילת צראי חוץ לביתו ושאר
חכמים דהוא כביצה, וכן לענין שתייה, אף דבעלמא לא חשיבא קביעות
לחיוב בכרפת' המזון אפלו שתייה כמה קבין י"ן, הכא דבענין קצין תדורו,
אין דרך לשות' י"ן בקביעות חזק לביתו, ועל"פ חזק בספה, עין נראה לי
נכון בקצרות השם יתברך: * אם קובע עליו חשיב קבצי. עין במאמר
מרדכי שפסיק דבדיה מלא מלמא, דכל שהוא קבצי עליו אף על"פ שלא
היה שעור שדרך בני אדם לקבצי עליו חשיב קבצי, אף דלענין פת הפאה
כביסיו מברך לעיל כביסין כסח דבענין דוקא שעור שדרך בני אדם לקבצי
עליו, הכא דבענין משבו' קצין תדורו, כל שקובע עליו הוא קביעות להצריכו

באר היטב

חוף הסעודה לפתוי נפשה מפלגתא, וכן קבצי דבשר וגיבנה וביצא בקו, עכ"ל.
וט"ו העלה דאין לברך לישב בספה כלל על השתייה אפלו בקביעות, דאפלו אח"ל
דחזק בספה מ"מ אותה ברכה שמברך על האכילה פוטר אותה מכל וכל, ואפלו אם
קובע עצמו לשותות קום האכילה כגון שתייה י"ן שדרך במדינות אלו אפ"ה ברכה
שברך אח"כ בשעת האכילה פוטרותו, ע"כ אין לברך כלל רק על האכילה כמ"ש
בסוף הסימן, עכ"ל, ע"ש. ועין ט"ו ס"ק יח: (י) מחדת. ואין לכסות השלשן בבית
החורף אלא בספה בשבת וי"ט, אף בשמיני עצרת וקשה ג"כ בבית החורף, הגמ"ר.
וכתב א"י: ומשמע דאף בספה אין חייב לכסות בחוזה"מ, וזה"ח בחוזה"מ של פסח:

משנה ברורה

ויברך 'לישב בספה' ויצא לכל הדעות: (יד) אפלו מים⁽¹⁾. וכל-
שפן פת דרך צראי: (טו) אם קובע עליו וכו'. רוצה לומר,
שאוכלם (לט) בפחוכה, או שאוכל שעור חשוב שקובע סעודתו
כזו⁽¹⁸⁾, ולא די שיהא כל מעט יותר מקביצה כמו בפת. ועין במגן
אברהם שהקשה על זה, (לו) ודקדקו דרינו קמא כמו בפת, דיוותר
מקביצה מעט (לז) חזק בספה, אכן לענין לברך 'לישב בספה', דעת
האחרונים דאין לברך רק כשקובע עליו סעודה, כמו שכתוב
בשלחן ערוך. ודע עוד, דהסכימו כמה אחרונים, דנכון להמיר
מלאכל (לח) בשר ודגים וגיבנה חוץ לספה⁽²⁰⁾, ודוקא (לט) בקביעות,
אבל שלא בקביעות אין להמיר כלל: (טז) וצריך ספה. פרוש,
מדינא, ועל"פ צריך (מ) לברך 'לישב בספה'. וכתב הפאמר
מרדכי, שמי שאכל פת הפאה כביסין בשחירת בחוף הקאפי"א
וכיצא, כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה, אף על"פ שאינו
מברך 'המוציא' בין שאינו אוכל שעור שדרך בני אדם לקבצי
עליו, מכל מקום בעי ספה, שצרי הוא קובע סעודתו עליו וכו',
וכן נהגו לברך עליו 'לישב בספה', עין שם. ונקט מלמא
דשכיחא, דהוא הדין אפלו בלא שתייה קאפי"א, בין דקבצי סעודה
על הפת-ביסין. ואם לא קבצי סעודה עליו רק שאכל יותר
מקביצה, יש דעות בין האחרונים אם צריך לברך 'לישב בספה',
ועין בשערי תשובה שכתב דלענין שבת ויום טוב בבקר כשקבצי
ואוכל פת-ביסין במקום סעודה [אף שאחר כך הולך לחוץ לקבל
פני רבו⁽²¹⁾] וכדומה ונמשך כמה שעות עד זמן סעודה, לכלי עלמא
יכול לברך 'לישב בספה', דכיון שאוכל אותה בתורת סעודה
הצריכה לקדוש, שפיר דמי שירך ברכת ספה, דמתשבתו משני לה
קבצי, ובחל אין כדאי לברך דספק ברכות להקל, אכן מנהג העולם
לברך אף בחל. וכדי להנצל מחשש ברכה לבטלה יראה שלא לצאת
מיד אחר אכילתו, רק לשבת שם זמן מה, ויכונן בשעת ברכתו
'לישב בספה' על האכילה ועל הישיבה שאחר⁽²²⁾: (יז) משום
צנה. ואם כן, מי שאין לו כרים וכסתות כראוי ויש צנה, אין לו
להמיר לישן שם, דנקרא הקיוט, כמו שכתב בסעיף ז בהג"ה
[מ"א]. ועין לקמן סימן תרמ סעיף ד בהג"ה ובמה שכתבנו שם:

(יח) פטור.

ובבאור הג"א חולק על זה, דלא מקטר משום זה, וגם במגן אברהם מסיק דמשום זה לא מקטר, ולמד זכות אחר על העולם:
משום דהרי לה מצטער בפאין יכול לישן שם עם אשתו. והנה לפי טעם זה אם אין מצטער, כגון שאין אצלו זמן עונה עכשו, אין לו לפטור
עצמו מן השנה⁽²³⁾, ומשמע ממכה אחרונים, דמאן דאי אפשר לו לישן עם אשתו בספה דאין לו ספה מחדת, לא יבטל זמן עונה ליל טבילה,

תרגום: 1 קפה.

שער הצינור

(ל) בגדי ישיע, וכן משמע במאמר מרדכי. ובשערי תשובה משמע כל שקובע עצמו לזה מקרי קבצי: (לו) כן מוכח להמעין בהפגן אברהם וכן העתיק
האליה רבה את דבריו, וכן הסכים הגאון רבי עקיבא איגר שפן הוא פנות הפגן אברהם, וכן מוכח בשלחן ערוך הגרש"י ולבושי שרד, ודלא כפרי מגדים,
עין שם: (לז) וכן כתב בשערי תשובה בשם הגהות נודרים, עין שם: (לח) והנה התיי אדם העתיק חמרא זו גם לענין פרות בקביעות, ואכיל לא העסקתי מפני
שדרך התיי ובושערי תשובה בשם הגהות נודרים מקליו קנה, עין שם: (לט) ואפלו באפן אין לא יברך: (מ) פרי מגדים: